እቲ ሕጊ ብዛዕባ ዓሌትነት እንታይ ይብል?

ስዊዘርላንድ ኣንጻር ዓሌትነትን ኣድልዎን ፍሉይ ሕጊ የብላን። ይኹን እምበር ስዊዘርላንድ ኣብ ሕገ መንግስትን ገበናዊ ሕግን ኣድልዎ ትኽልክል። ኣብ ውልቃዊ ሕጊ (ሲቪላዊ ሕጊ)፣ ካብ ዓሌትነትን ኣድልዎን ዝከላኸሉ ውሑዳት ዓንቀጻት ኣለዉ።

ኣጠቓቕማ « ዓሌት » ዝብል ቃል

እቲ « ዓሌት » ዝብል ቃል ኣብ ሕጊ ብዙሕ ግዜ እዩ ዝጥቀም። በዚ ምኽንያት'ዚ፣ ኣብ ክውንነት ዓሌታት ደቂ ሰባት እኳ እንተዘየለዉ እውን፣ « ዓሌት » ዝብል ቃል ንጥቀም። ኩሎም ደቂ ሰባት ናይ ሓደ ዓሌት እዮም።
ኣብ ኣተሓሳስባን ኣብ ርእሲ ሰባትን ግን ክሳብ ሕጂ « ዓሌት » ዝብል ሓሳብ ኣሎ።
ማሕበራዊ ህንጸት እዩ። ዓሌታዊ ኣድልዎ ኣብዚ ሓሳብ እዚ ዝተመስረተ እዩ፡-
ሰባት ነንሕድሕዶም ብሰንኪ « ዓሌት » ኣይኮነን ማዕረ ዝኾኑ። ዋላ'ኳ ዓሌታት ደቂ ሰባት እንተዘይሃለዉ።

ፌደራላዊ ሕገ መንግስቲ

ፌደራላዊ ሕገ መንግስቲ እቲ ቀንዲ ናይ ስዊዘርላንድ ሕጊ እዩ። እቲ ፌደራላዊ ሕገ መንግስቲ መሰረታዊ ሕግታት እቲ ግዝኣት ይገልጽ። ብተወሳኺ ምስ ስዊዘርላንድን ሰበስልጣንን ብዝምልከት መሰረታዊ መሰላት ውልቀሰባት የረጋግጽ።
እቲ ኣብ ሕገ መንግስቲ ዝተጻሕፈ (መሰረታዊ ሕግታትን ናጽነታትን) ኣብ መንጎ ውልቀሰባት ንዝህሉ ዝምድናታት ዝምልከት ኣይኮነን። ኣብ መንጎ ውልቀሰባትን መንግስትን ዘሎ ዝምድና ጥራይ እዩ ዝምልከት።
እቲ ሕገ-መንግስቲ ንሰባት ካብ ግፍዕታት ወይ ዘይፍትሓዊ ተግባራት መንግስቲ ይከላኸል።
እቲ ፌደራላዊ ሕገ መንግስቲ (Cst.) ከምዚ ይብል፡- ኩሎም ሰባት ኣብ ቅድሚ ሕጊ ማዕረ እዮም (ዓንቀጽ 8 ሕጡብ ጽሑፍ 1)።
ኣብ ተመሳሳሊ ዓንቀጽ ሕጡብ ጽሑፍ 2 ከምዚ ይብል፡- ዝኾነ ሰብ ብምኽንያት፣ ንኣብነት፣ መበቆሉ፣ « ዓሌት »፣ ቋንቋኡ፣ ኣነባብራኡ፣ ወይ ሃይማኖታዊ እምነቱ ኣድልዎ ክግበረሉ ኣይግባእን።

ሕጊ ቅጽዓትን ዓንቀጽ 261bis

ሕጊ ቅጽዓት ፌደራላዊ ደንቢ እዩ።
ኣብ ሕብረተሰብና ተቐባልነት ዘይብሎም ተግባራት ይገልጽ። ነዚ ተግባራት ድማ እገዳ ይህብ።
ንኻልኦት ናብ ጽልእን ኣድልዎን ምልዕዓል ተቐባልነት የብሉን።
ሕጊ ገበን (CP) ነዚ ይኽልክል። ከምዚ ዝስዕብ ይቐጽዕ:-

- ኣብ ልዕሊ ሓደ ሰብ ወይ ጉጅለ ሰባት ብሰንኪ ኣካላዊ መልክዖም (ሕብሪ ቆርበቶም)፣ መበቆሎም፣ ሃይማኖቶም፣ ወይ ጾታዊ ዝንባለኦም ንኻልኦት ንጽልኢ ወይ ኣድልዎ ዝድርኹ ሰባት
- ብዛዕባ ሓደ ሰብ ወይ ጉጅለ ሰባት ዓሌታዊ ኣተሓሳስባ ብግልጺ ዝገልጹ ሰባት
- ንሓደ ሰብ ወይ ጉጅለ ሰባት ብሰንኪ ኣካላዊ መልክዖም (ሕብሪ ቆርበቶም)፣ መበቆሎም፣ ሃይማኖቶም፣ ወይ ጾታዊ ዝንባለኦም ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ዘዋርዱ ወይ ኣድልዎ ዝገብሩ ሰባት
- ምጽናት ዓሌት (ምጽናት ዝተወሰኑ ህዝብታት) ከምዘይተፈጸመ፣ ወይ ክንድኡ ከቢድ ከምዘይኮነ ብግልጺ ዝዛረቡ ሰባት።
- ብሰንኪ ኣካላዊ መልክዖም (ሕብሪ ቆርበቶም)፣ መበቆሎም፣ ሃይማኖቶም ወይ ጾታዊ ዝንባለኦም ንሓደ ሰብ ወይ ንጉጅለ ሰባት ኣገልግሎት ወይ ኣቑሑት ምሃብ ዝኣበዩ ሰባት። እዞም ኣገልግሎታትን ኣቑሑትን ግን ንኩሉ ሰብ ዝተዳለዉ እዮም።

እዞም ተግባራት እዚኣቶም ብግልጺ ምስ ዝፍጸሙ ጥራይ እዮም ዝኽልከሉ። እዚ ማለት እቶም ኣብቲ ቦታ ዝነበሩ ሰባት ንሓድሕዶም ብሓቂ ዘይፋለጡ እንተኾይኖም ጥራይ እዩ።
ከምዚኦም ዝበሉ ተግባራት ንምቕጻዕ እቲ እገዳ መቕጻዕቲ (ገንዘብ) ወይ ሓደ ሓደ ግዜ ክሳብ 3 ዓመት ናይ ማእሰርቲ መቕጻዕቲ ክኸውን ይኽእል።

ግዳይ ወይ ምስክር ዓሌትነት እንተኾይንኩም እንታይ ክትገብሩ ኣለኩም?

ዝኾነ ሰብ፣ ግዳይ ወይ ምስክር ናይ'ዚ ብሕጊ ዝተኸልከለ ተግባራት፣ ኣብ ዝቐረበ ፖሊስ ጣብያ ክሕብር ይኽእል እዩ። እዚ ሰብ'ዚ ብጽሑፍ ናብ ቤት ጽሕፈት ዓቃቢ ሕጊ ወይ ናብ መርማሪ ዳኛ እውን ክሕብር ይኽእል እዩ።
ድሕሪኡ፣ እቶም ሰበስልጣን ነቲ ሓቂ የረጋግጹ። እቲ ሓቅታት ንዓንቀጽ 261bis ሕጊ ቅጽዓት ዝምልከት እንተኾይኑ፣ ስርዓት ፍትሒ ነቶም ገበነኛታት ብቐጥታ ይኽሰሶም (ብመሰረት ናይ ቤት ፍርዲ ክሲ)።

ሲቪላዊ ሕጊ

ሲቪላዊ ሕጊ ነቲ ኣብ መንጎ ሰባት ዘሎ ዝምድናታት ዝምልከት ሕግታት ይገልጾ። ናይ ኩሉ ሰብ መሰላትን ግቡኣትን የቐምጥ።
ንኣብነት ሲቪላዊ ሕጊ ናይ ስድራቤት ዝምድናታት፣ ውርሻታትን ዝተፈላለዩ ውዕላት ማለት ናይ ስራሕ ውዕላት፣ ናይ መሸጣ ውዕላት፣ ስምምዕ ክራይን ውዕል ኣገልግሎትን ይቈጻጸር።
ሲቪላዊ ሕጊ ሓለዋ ስብእና የረጋግጽ (ዓንቀጽ 28 ሲቪላዊ ሕጊ CC ከምኡ'ውን 328 ሕጊ ግዴታታት CO)።
ምክልኻል ስብእና እንታይ እዩ?
ኣብ ሲቪላዊ ሕጊ፣ ምክልኻል ስብእና ማለት፣ ንኣብነት፣ ምክልኻል ህይወት ሓደ ሰብ፣ ኣካላቱ ምኽባር፣ ምክልኻል ክብሩን ውልቃዊ ህይወቱን፣ ከምኡ'ውን ካልኦት ኣገደስቲ ባእታታት ስብእና ማለት እዩ።
ስብእና ሓደ ሰብ ብዓሌታዊ ተግባር ይጉዳእ ድዩ? ነዚ ተግባር'ዚ ዝፈጸመ ሰብ ናብ ቤት ፍርዲ ናይ ምቕራብ መሰል ኣለዎም። እዚ ሰብ እዚ ካሕሳ እውን ክሓትት ይኽእል እዩ።

ኣህጉራዊ ውዕል ኣንጻር ዓሌታዊ ኣድልዎ

ከም ካልኦት ሃገራት፣ ስዊዘርላንድ፣ ነቲ « Convention internationale sur l’élimination de toutes les formes de discrimination raciale (ኣህጉራዊ ውዕል ምውጋድ ኩሉ ዓይነት ዓሌታዊ ኣድልዎ) » ፈሪማ ኣላ። እዚ ስምምዕ'ዚ ብምፍራም፣ ሃገራት ኣኣብ ውሽጢ ዶባተን ኩሉ ዓይነት ዓሌታዊ ኣድልዎ ንምውጋድ ቃል ይኣትዋ።
ኣብ ሞንጎ ጉጅለታት ሰባት ከምኡ'ውን ኣብ ሞንጎ ዓሌታት ምርድዳእ ንምስፋን እውን ቃል ይኣትዉ።
እቲ « ዓሌት » ዝብል ቃል ኣብ ሕጊ ብዙሕ ግዜ እዩ ዝጥቀም። በዚ ምኽንያት'ዚ፣ ኣብ ክውንነት ዓሌታት ደቂ ሰባት እኳ እንተዘየለዉ እውን፣ « ዓሌት » ዝብል ቃል ንጥቀም። ኩሎም ደቂ ሰባት ናይ ሓደ ዓሌት እዮም።
ኣብ ኣተሓሳስባን ኣብ ርእሲ ሰባትን ግን ክሳብ ሕጂ « ዓሌት » ዝብል ሓሳብ ኣሎ።
ማሕበራዊ ህንጻት እዩ። ዓሌታዊ ኣድልዎ ኣብዚ ሓሳብ እዚ ዝተመስረተ እዩ፡-
ሰባት ነንሕድሕዶም ብሰንኪ « ዓሌት » ኣይኮነን ማዕረ ዝኾኑ። ዋላ'ኳ ዓሌታት ደቂ ሰባት እንተዘይሃለዉ።
ነዚ ውዕል እዚ ዝፈረማ ሃገራት ብቐጻሊ ጸብጻብ ክጽሕፋ ኣለወን። ኣብ ሃገሮም ዓሌታዊ ኣድልዎ ንምውጋድ እንታይ ስጉምትታት ከምዝወሰዱ ናብ Comité pour l’élimination de la discrimination raciale (ኮሚቴ ምውጋድ ዓሌታዊ ኣድልዎ) ከቕርቡ ኣለዎም።
ስዊዘርላንድ ነቲ ውዕል ፈሪማቶ ኣላ። ነዚ ጸብጻባት እውን ክጽሕፍ ኣለዎ።
ሓደ ሰብ ወይ ጉጅለ ሰባት ግዳይ ዓሌትነት ምስ ዝኸውን፣ ከምኡ’ውን ኣብ ስዊዘርላንድ ንኹሉ ሕጋዊ መፍትሒታት ፈቲኑ ከይተዓወተ ምስ ከደ፣ ናብ Comité pour l’élimination de la discrimination raciale (ኮሚቴ ምውጋድ ዓሌታዊ ኣድልዎ) ከቕርብ ይኽእል።
እቲ ኮሚቴ ድሕሪኡ ስም ናይቲ ሰብ ከይገለጸ፣ ነቲ ኩነታት ናብታ ዝምልከቶ ሃገር የመሓላልፎ።
ድሕሪኡ እቲ ኮሚቴ ውሳነ ምስ ለበዋታትን እማመታትን ናብታ ሃገርን ዝምልከቶ ሰብን ይልእኽ። እዚ ድማ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ኣብ መንጎ ሰባትን ብዛዕባ ክውንነት ዓሌትነት ንቕሓት የዕቢ። እቲ ዝምልከታ ሃገር ነዞም ለበዋታት ክትክተል ግዴታ የብላን። ኣብያተ ፍርዲ ግን ሕጋዊ ውሳነ ኣብ ዝህቡሉ እዋን ነዞም ለበዋታት ይጥቀማሉ እየን።

ናይ ቤት ፍርዲ ውሳነታት ከም ኣብነት

ብዛዕባ ኣድልዎ ዝምልከት ናይ ቤት ፍርዲ ውሳኔታት ምፍላጥን ምእካብን ኣገዳሲ እዩ። እዚኦም ከም ኣብነት ሓደሽቲ ኩነታት ኮይኖም የገልግሉ። እዚ ድማ ሕጊ ፍርዲ ይበሃል።
ኣብ ስዊዘርላንድ፣ La Commission fédérale contre le racisme (ፈደራል ኮሚሽን ኣንጻር ዓሌትነት) ኣብ መርበብ ሓበሬታኡ ናይ ቤት ፍርዲ ውሳኔታት ይምዝግብ።
Info-racisme (ሓበሬታ-ዓሌትነት) ናይ Caritas ስዊዘርላንድ፣ ናይ ቤት ፍርዲ ውሳኔታት እውን የቕርብ።
ጽማቕ ትሕዝቶታት ብምሃብ ኣብ ከም ዓለም ስራሕ፣ ማሕበራዊ መራኸቢታትን መራኸቢ ብዙሃንን፣ ቤት ትምህርትን ሃይማኖትን ዝኣመሰሉ ምድባት ይምድቦም።

ዝያዳ ሓበሬታ (ሊንክኣድራሻታት ብሮሹራት ቡለቲን)

www.bonjour-jura.ch/ti/racisme-et-discrimination/que-dit-la-loi-au-sujet-du-racisme